

TÜRKİYE'DE BAŞINDAN İTİBAREN DEVLETÇİLİK UYGULANDI

Aydınlık Gazetesi, 10 Ağustos 2015

Yıldırım Koç

Derslerde ve katıldığım toplantılarda sık sık karşılaştığım bir yanlış, Türkiye'de devletçiliği 1929 Dünya Buhranı'ndan sonra, 1930'larda başlatmaktır. Hatta bu işin başlangıcı olarak 1933 Birinci Sanayi Planı'nı alan da var.

Halbuki Türkiye Cumhuriyeti'nde devletçilik 1923 yılından beri uygulandı.

Bu konudaki hatanın ilk nedeni, devletçiliği yalnızca devletin sanayi kuruluşlarına sahip olması olarak anlamaktır. Halbuki devletçilik, devletin ekonomiye yönlendirici ve düzenleyici olarak çeşitli biçimlerde karışmasıdır.

Örneğin, sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri, belirli ürünlerin ithalat ve iç piyasada satışının devlet tarafından düzenlenmesi bu kapsamdadır.

Devletçilik doğru kavrandığında, bu anlayışın Cumhuriyet'in başından itibaren hakim olduğu görülecektir.

Örneklere geçelim.

SAĞLIK VE EĞİTİM HİZMETLERİ DEVLETLEŞTİRİLDİ

Devlet, sağlık sorunlarını devletçilikle ve merkezi devlet örgütü eliyle çözmeye girişimini 1925 yılında başlattı. Sıtma, verem, trahom, frengi ve kuduz gibi önemli hastalıklarla mücadeleye girişildi. Merkez Hıfzıssıhha Enstitüsü ve Hıfzıssıhha Okulu kuruldu. Devlet, çok sınırlı maddi olanaklara rağmen, temel sağlık sorunlarının çözümü için çok büyük çaba gösterdi ve önemli başarılar elde etti.

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ülkede üç tür okul vardı: (1) Medreseler, (2) mektepler, (3) azınlık okulları ve yabancı okullar. 3 Mart 1924 günü kabul edilen 430 sayılı Öğretimin Birleştirilmesi Yasası (Tevhid-i Tedrisat Kanunu) ile tüm eğitim-öğretim kurumları Maarif Bakanlığı'na bağlandı. Şeriye-Evkaf Bakanlığı veya özel vakıflar tarafından yönetilen bütün medreseler ve okulların yönetimi Maarif Bakanlığı'na devredildi. Eğitim bir bütün olarak devletleştirildi.

DEVLET 1920'LERDE BİRÇOK ALANI TEKELİNE ALDI

PTT İdaresi Cumhuriyet döneminde önemli görevler üstlendi. 4 Şubat 1924 tarihinde kabul edilen ve 21 Şubat 1924 günü yürürlüğe giren 406 sayılı Telgraf ve Telefon Kanunu ile, Türkiye'de haberleşme şebekesini işletme tekeli PTT Genel Müdürlüğü'ne verildi. Haberleşme PTT'nin tekelindeydi.

İlk olarak 1923 yılında kabul edilen bir yasayla, Türkiye'de bundan sonra inşa edilecek demiryollarının devlet tarafından inşa ve işletilmesi kararlaştırıldı.

İmtiyazlı şirketlere ait iken Atatürk Türkiye'si tarafından 1920'li yıllarda millileştirilen ve devletleştirilen demiryolu hatları şunlardı: Anadolu-Bağdat (Anadolu kısmı)(1928), Mersin-Adana (1928). 1920'li yıllarda devlet tarafından yaptırılan demiryolları ise şöyledir (Hattın açılış tarihi parantez içinde belirtilmektedir): Ankara - Kayseri (1927), Kayseri - Sivas (1930).

1925 yılında Kayseri Tayyare Fabrikası, 1926 yılında ise Eskişehir Teyyare Fabrikası kuruldu.

1926 yılında Kayaş Kapsül ve İmla Fabrikası, 1928 yılında Elmadağ Barut Fabrikası kuruldu

25 Ocak 1926 gün ve 724 sayılı Yasayla şeker ithalatı tamamiyle Devletin tekeline alındı.

1925 yılında 633 sayılı Yasayla Sanayi ve Maadin Bankası kuruldu. Devletin elindeki sanayi kuruluşları bu bankaya devredildi.

Yabancılar a ait Reji Şirketi, Osmanlı İmparatorluğu'nda tütün üretimini denetliyor ve tütün mamullerini ürettiyordu. 1925 yılında Hükümetle Reji Şirketi arasında yapılan bir anlaşma ile bu iş devletleştirildi. 26.2.1925 gün ve 588 sayılı Yasa, "istihlaki dahiliyeye mahsus tütün mubayaası, işletilmesi ve tütün ve sigara imali ve satılmasile tütüne müteallik sair umur (...) doğrudan doğruya Hükümetçe ifa edilir" düzenlemesini getirdi.

Cumhuriyet devletçilikle gelişti.